

BŁĄD (1303) *sb m*

błąd- (883), błąd- (18); błąd- *BierRozm, KlonFlis*; błęd- : błąd- *OpecŻyw* (1 : 1), *RejKup* (20 : 8), *KromRozm I* (31 : 1), *BielKom* (4 : 1), *LubPs* (9 : 1), *RejWiz* (22 : 1), *OrzRozm* (4 : 1), *OrzQuin* (1 : 2). ◇ błąd (399), błąnd (9).

sg N błąd (201). ◇ *G* błędu (172). ◇ *D* błędowi (15), błędu (6); -owi *KromRozm III, OrzQuin, KuczbKat, BudNT* (2), *CzechRozm* (2), *NiemObr, ReszHoz, BielSjem, WujNT, SarnStat* (2), *KlonWor*; -u *BielŻyw, BiałKat, WujJud, BudBib*; -owi : -u *BielKron* (1 : 2). ◇ *A* błąd (202). ◇ *I* błęd(e)m (33); - (e)m (32), -em (1) *MurzHist*. ◇ *L* błędzie (84). ◇ *V* błędzie (3). ◇ *pl N* błędy (75). ◇ *G* błędów (243); -ów (21), -ow (4), -(o)w (218); -ow *MurzHist* (2); -ów : -ow *MurzNT* (2 : 1), *Mącz* (3 : 1). ◇ *D* błęd(o)m (35), błędum (1) *MurzOrt*. ◇ *A* błędy (197). ◇ *I* błędy (13) *RejKup, GrzegRóżn, GórnDworz, WujJud* (5), *SkarŻyw, NiemObr, LatHar* (2), *SkarKaz, błędami* (5) *CzechRozm* (2), *CzechEp, WujNT, SkarKazSej, błędmi* (1) *RejPs*. ◇ *L* błędziéch (16), błędäch (3); -äch *SkarŻyw, PowodPr*; -ech : -äch *WujJud* (2 : 1); -éch (1), (e)ch (15).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Bezdroża, manowce* (19) : *KromRozm II b; BielSpr* 27; Przeklęty zawodzący w błąd ślepego na drodze *BudBib Deut* 27/18; *MWilkHist* E4; *KochSz* Bv; W okrutnych pułczcach/ w leśiach ledą kędy/ Gdzie Lwow/ Pánter przechodzi/ Płomiennych Smokow błędy *GrabowSet* Vv.

W porównaniu (1): któryby gi przywiódł do zyemie obiecány/ áby nie byli w błędzye/ iáko owce bez páłterzá fwoiego. *BielKron* 43v.

Wyrażenie: »labiryntowy błąd«: Y wyłzedł z wielką ślawą po nići rozwitéy/ Z Lábirintowych błędów/ y zdrády zákrytéy *KochPam* 82.

W przen (8) : Mył ludzka od przyrodzenia z żądzi fwey kudobremu śie zchyla, ale błąd fzczeńcia onę omyła y żądzą też zwodzi. *BielŻyw* 170; *RejFig* Dd6; *KochMuza* 26; *WisznTr* 23; Aby w błąd nocy ciemnáy nie były wiedzioné. Od tego/ ieśli czuiefz żeś ieft odwiedziony/ Y ná niepewnáy dródze w błędzie poftáwiony: Wróc fye. *ZawJeft* 34, 35; *GrabowSet* L.

Szereg: »labirynt i błąd«: Bo fię w dziwny Lábyrint/ y błąd wda tákowy/ Zkąd żadna Ariádná/ żadné kłębki tylné Wywieść go móc nie będą/ ták tám ściéłzki mylné. *KochFr* 107.

Przen: Wieczne potępienie (2) : Y tam y śam winienes dać Niechczes ly śie w błędzie tulać. *RejKup* 17; Z onych go powinności poczciwych vwiedli/ A w wieczny błąd pośpołu y s sobą przywiedli. Ze ftrácił niebożátko kájkę Pána fwego/ Kiedy w Ráiu prześtąpił przykazanie iego. *RejWiz* 86.

2. *Odstępstwo od prawidłowości, chybienie, fałszywe mniemanie, omyłka, pomyłka; error Mymer*¹, *Mącz, Cn; menda Mącz; erratum, erratio, vitium Cn* (126) : *BierEz* Dv, E2v, K2v, N4v; Przeto profimy cie/ kaź ftrzędz grobn/ [...] Botz by byl błąd pośledni/ gorśfy niż pirwśfy. *OpecŻyw* [162]; *Mymer*¹ 12; *BielŻyw* 88, 97, 103, 144; *BierRozm* 4, 5, 23; *RejJóz* C8, Q3v; aby śię [...] zabezpieć mogło roznemu wyrozumięniu rzeczy/ i błędum ktoré ftať pośpolicie pochodzą. *MurzOrt* B; mufyáľaby fprawyedliwoľć krzywdzye/ á prawdá błędowi vftęmpowác *KromRozm III* N4v; *DiarDop* 102; *BielKom* F3v; *GliczKsiąż* H8, I7, K7v, P7; Ku zábieżeniu tedy tákich y innych wiele błędów/ ktore fye w Miáľteczkach zá nieznáiomofciá Prává [...] dzieią: Nápiáľem then Porządek Śądow. *GroicPorz* B4, A4, v3v; *BibRadz Matth* 27/64; *BielKron* 26v, 46, 121v; *KwiatKsiąż* D4, K4; Liber

scatet mendis, Ty xięgi pełne są błędów. *Mącz* 371a, 127d, 140a, 166a, 215d [2 r.], 339b, 346a; *Gromádá* bładowi wiary nie dáie. *OrzQuin* F2v marg, F3, O3v marg; *GórnDworz* D4v, N, Nv, Ee3v, Ee5v [2 r.]; *GrzepGeom* K3; *HistLan* D; *KuczKat* 395; *BielSpr* 14v; *BudBib* b4; tedy takowe wykłady albo znaczenia oni to pifarze/ nierozumiejąc iych/ do tekłtu wpifowali. ktorým swoim głupłstwem tak wiele szkodliwych błędów námnożyli/ że ie trudno y wyliczyć. *BudNT* b5; Wiem że świeże á mniefyże błędy oni to drukarze (iako mi łámi powiedáli) łtárych ksiąg napráwili *BudNT* c6, a6, b4; *CzechRozm* 51, 235, *4v; *PapPan* M3, Sv; *ModrzBaz* 47v, 56 [2 r.], 135v; *SkarŻyw* 243; *Zywem?* czy mię łen obłudny fráłuię? Który kościánym oknem wyláuię/ A ludzkie myśli tym y owym báwi/ Co błąd ná iáwi. O błędzie ludzki/ o łżałone dumi: Iáko to łáčno/ piłác łye z rozumy *KochTr* 15; *MWilcHist* Bv, B2v; tam obaczył wielki błąd Hiłtorikow y Poetow Greckich *StryjKron* 16, A [2 r.], 146, 380; *CzechEp* 171, [401]; *BielSjem* 19; *ZawJeft* 26; *KochFrag* 52; *LatHar* 703; *WujNT przedm* 10, s. 98, *Matth* 27/64; Dla tego chcąc połtánowić/ áby ná przyłżłé czáły o płácý Złotého Czérwoného błędy niebyły/ wltáwiamy *SarnStat* 926, 352, 368, 381, 463, 541 (11); *SkarKaz* Oooo2b; A ięłli ieden nád włzytkimi kántor táktu im nie dáie: błędow wiele y omierzłę wrzáłki/ włzytkę wdźięczność łpięwania popłuią. *SkarKazSej* 676b, 700a; Y owłzem práwo łtáre á niełspráwiedliwe/ Ięłt łtáry błąd/ y iakmiarz báłámuctwo żywe. *KlonWor* 66, 22, 63, 68, 80.

Fraza: »w błądzie prawdy nie szukaj«: Przeto téż w błądzie/ iáko prawdy/ tak téż áni zgody nigdy niełzukay. *OrzQuin* F3.

Zwroty: »być w błądzie« [szyk zmienny] (6): *BierRozm* 5; Toto caelo errare, Być w wielkiem błądzie/ Nierozumieć nic. *Mącz* 108a; *GórnDworz* H5v, X5; Naprzod tu ná łie wyznawam/ žem długo wtem błądzie był/ mniimaiąc żeby Greckie księgi były ze włzech na prawdziwłze *BudNT* c3v; *BielSjem* 3.

»błędu uchronić się«: piłmá piłmem wyłóżyć nyemože/ áłbo wykłádáyąc trudno łye błędu vchronić *KromRozm II* r4.

»w błąd wdać się«: Tu dopiero gdi obaczil Yłz łie wten błąd tak wdacz raczil *RejRozm* 403.

»w błąd wprawić, wwieść«: *Mącz* 346c; Coć potym, o bogini, że mie w błąd chcesz wprawić *KochMon* 33.

»wywieść z błędu« [szyk zmienny] (3): *RejJóz* Iv; *Mącz* 191b; Páui [!] [...] Wyzwálał Narew chcąc ią wywieść z błędu/ Pozwem do łádu. *KlonFlis* G4.

Szereg: »omyłka i błąd; błąd i omyłka« (2 : 1): *Mącz* 215d; Wiele tym obyczáiem/ to ięłt zkráiu/ omyłk y błędow do piłmá ł. włázłó. *BudNT* b6, b5.

W przén (2) : *RejJóz* I; A ięłliže łie iakowycb błędow nápiją/ tedy takowym potrzeba będzie dwoiakiego czáłu *KwiatKsiąż* K4.

a. Bład drukarski (2) : Castigare librum, Polepłzić xiąg/ błędy wyrzucić. *Mącz* 415c; Błędy tak popráwuy. *ZawJeft* 48.

3. Odstępstwo od wiary, odszczepieństwo, herezja, kacerstwo; fałsz, złe, myłne, niezgodne z prawdą rozumienie spraw (dotyczy religii) (886) : niedopułcil vcźniow łwych trwatz długo w błądzie *OpecŻyw* 168v, 168v; *RejRozpr* B4v; A włzelke błędy przeciwe prawdzie bożej y piłmv łwiętemv (by náłtarłze były) precz odrzuczali *SeklWyzn* 2v, 2v [2 r.]; *SeklKat* F3v, O4 [4 r.], O4v [3 r.]; Tam zgynełó

nabożeństwo [...] A tego syę namnożyło Ktore ludy wbląd włożyło *RejKup* y2v, b6v, G, i4, i6, 12v [2 r.] (22); *RejKupSekl* a3v; iż od tyfycá lat y dálej poczęły sye błędy wkołcyele krzełcyáińskim. *KromRozm I* E4v; yákoż lácnyey błędu początek niż konyec nálefc*KromRozm I* F2, D4v, E3v, E4v, Fv [2 r.], F2 (30); *MurzHist* C, H2v, K2v [2 r.], M4, M4v [2 r.], Rv [2 r.]; *MurzNT* 43v, 91 [2 r.], 108v; Ták že y o dułfy człowyeczey rozumyał/ iż yeft cyelefna/ Co oboye wyelki bład. *KromRozm II* q, a3v, b4 [2 r.], e3, e3v (19); y na pułfczy/ to yeft wpułtołfálych błędzyech [...] Żydow y łtárych kácyrzow [...] Kryłtułá y náukę yego nam pokázuią. *KromRozm III* E4v, A4, C2, C6v, C7 [2 r.], D3 (21); *DiarDop* 103; *LubPs* C2v; Heretykowie [...] iefli by sye chćieli błędu łwego odprzyfyadz/ vchodzą karánia. *GroicPorz* ii4v; To pímo Mnifzy podpieraíac błędu łwego przywodzą/ y ludzmi prołtymi mamia *KrowObr* 140, B2, 1v, 50, 70, 112v (15); *RejWiz* 161v, 164, 183; *OrzList* b2v, e4, fv, g4v, h, i3; *OrzRozm* G2, I4v; *BibRadz I* 2v [2 r.], *Is* 30/10, *Apoc* 2/24; *BielKron* 83, 83v [2 r.], 84 [3 r.], 96v, 98 (37); *GrzegRóżn* Gv, M3v [2 r.], N, O2; Póczętek tedy wlyfłtkich błędów y rołtyrków kácérłkich/ ínfy nie iefł/ iedno wzgárdá Káplaná naywyłżłego *OrzQuin* L4, O3v; *Prot* A4, E2; *SarnUzn* Bv, F2, H2v, H4; *RejAp* 11v, 66, 75, 89, 168; Pirwłze mniemánie ábo bład/ włczáz łie iefłcze zá czáfu Pána Kryłtułá/przy kázaniu iego. *RejPos* 97, 50v, 97, 97v, 99, 121 (11); *BialKat* 36, 136 [2 r.], 181, 248v, 298v [2 r.]; *KuczbKat* a2 [2 r.], 365, 405; *RejZwierc* A4v, 266, Aaav; ábychmy iáwnego przeciw Pánu Bogu bluźnierłwá/ á vpornych błędow ludzkich nie łłucháli *WujJud* A5v, A6 [2 r.], A6v, A7 [2 r.], A8, A8v (39); *WujJudConf* 10, 221v, 243v [2 r.], 246v; *BialKaz* H; *BudNT* a4, a6, c2v, c4v, Bb3; Otoż tu iuż małz bład gruby/ ktory łie y Kálwinowi łámemu/ chociaż Troyczakowi wielkiemu/ namniy niełpodoał *CzechRozm* 15; Vkazáleł iuż bład/ y złe wyrozumienie żydowłkie o koło Moyżefzá y iego zacnołci *CzechRozm* 107, A3v, A6v, A8 [3 r.], 1v, 6v (77); *PapPan* Eev; Artykuły błędow tych/ ktore łię w Rułkim nabożełłtwie náyduia. *SkarJedn* A*v, 44, 105, 108, 134, 141 (30); *Oczko* 30; *KochPs* 144; *SkarŻyw* 74, 126, 277, 278, 299 (20); *MWilKHist* B; Sprołny bład žeby po czátek łtárego y nowego Testámentu wćielenie miał opiłowác. *CzechEp* 158 marg, 11, 6, 9 [2 r.], 10 [3 r.], 26 (75); *CzechEpP*Orz 2v, 3; Nákoniec iáwny bład/ y rozmáite omyłnołci Papięzow Rzymłkich/ złład łię pokázác mułzáz/ gdy iedni drugich dekretá płowáli *NiemObr* 178, 4, 7 [2 r.], 44, 48, 58 (31); *ReszPrz* 37, 41, 57, 65, 68, 92; *ReszList* 142; *WisznTr* 32; *ArtKanc* I16v, K14v, K17v, K18v, K20, M18v, Q3; Kocháli sye w fałszywych Bogów próznę chwale/ Y poznawłfy iáłny bład/ trzymáli go łtále. *ZawJeft* 5, 26, 33; *LatHar* 420, 620, 621 [2 r.]; łład znamy duchá prawdy/ y duchá błędu. *WujNT* 1.Ioann 4/6, ktv, przedm 5, 8 [2 r.], s. 5, 11 (27); *PowodPr* 26, 37, 38, 55, 56; *SkarKaz* 43a [2 r.], 210b, 382a [2 r.], 549a, b, 578a [3 r.], 635b; Niemcy błędami łwoich doktorow giną *SkarKazSej* 663b, 681b, 684b, 686b, 698a; *SzarzRyt* A3.

Połączenia z nazwą sekty lub jej twórcy [cum G] (18): Tákże Eutyčianow/ tákże y Aryanow błędu przed thym bárzo sye ony łtrony imowály *KromRozm III* L7, Ov; *BielKron* 7v; *RejPos* 99; *BialKat* 93v; Wyznánie o łynu Bożym Jezufie Chriłtułie/ z okázánim błędow/ troiákich Troyczakow. *CzechRozm* Av, 150v marg, 157v, *v; *SkarJedn* 134; *CzechEp* 10v, 181, 195. Błędy Nowowiernikow około krztu S. *WujNT* 13 marg, 27, 541 marg, 603 [2 r.].

Połączenia z przymiotnikiem oznaczającym sektę [w tym: z przymiotnikiem dzierżawczym od imienia czy nazwiska twórcy (28); z przymiotnikiem oznaczającym nazwę kraju, miasta lub narodu (9)] (37):

KromRozm I E; KromRozm III P4v; LubPs M4; OrzRozm Cv; BibRadz II 2b marg; wyele tych iefth/ tak duchownych iako fwieckich/ ktorzy sie skarzają na Rzymfkye błędy w wierze krześciánfkiey BielKron 199, 205; GrzegRóżn N3v; RejPos 294v; BiałKat 178v; GrzegŚm 33; Ktora to Confesfia [...] wielkie a zaráźliwe iady/ y fproftne Luterskie y Hugonotfkie Szwáycárskie błędy w łobie záziera. WujJud A6v, 113v [2 r.]; BudNT c2v; zem iuz z onego głębokiego morzá błędow Antychriftowych wyfzedł na brzeg belpieczny zbáwienia CzechRozm 20v, A4, 15v, 42v, 157 marg, 222v, ++; był Synod w Hieruzálem/ [...] gdzie Ormiánfkie błędy zgánione są SkarJedn 252, 251, 306, 316, 342; SkarŻyw 337, 455; CzechEp 10, 11, 11v, 95, [406]; WujNT 21, Aaaaaa2v; Stáry to bład potępioy Wigiláncyufzow/ y niektórych nowych Grekow SkarKaz 635b.

bład czego (5): BiałKat 248v marg; Heretyk ten iefť; ktory poięty nowego błędu niewiáry vpornie broní. WujJud 20, 1; SkarŻyw 337; CzechEp 6.

bład około czego (9): KromRozm II c4v; KromRozm III C4 [2 r.]; BielKron 205v; CzechRozm 223; v Ruśi iákie są błędy około wiáry. SkarJedn [d9], 144; StryjKron 457; WujNT 288.

*bład o czym (10): RejPosWiecz² 94v; RejPosWiecz³ 97; A then bład o lámey wierze wfprawiedliwiáiącey nie dopiro/ ále iefzcze zá Apoftołow náftał WujJud 103v; CzechRozm 223, *, **2v; CzechEp 254 marg, 322; WujNT 783, Zzzzz3v.*

bład w czym: daleko więtfzy vnich poczynął sie bład w wierze krześciánfkiey niż w Niemcech BielKron 213.

W charakterystycznych połączeniach: bład gruby (12), jawny (7), nieznośny (5), rozliczny (9), sprosny (16), stary (zastarzały) (15), wielki (25).

Zwroty: »w błędzie być, przebywać« [szyk zmienny] (11): RejKup Q; KromRozm I F2, L; KromRozm II o3v; TAKli Brácie miły/ w Bábyloniey/ w błędzie/ bez Krztu/ bez Wieczerzey/ y bez Pogrzebu/ są ludzie? OrzList a4; BielKron 160v, 188; SarnUzn F2; RejPosWiecz³ 97; CzechRozm 39.

»błędy (na-,roz-)siać, rozsiewać« (12): KromRozm I M4; KromRozm II v4; OrzRozm F3v; iákoby Luter [...] fwoich błędow przefthał rozsfiewáć/ a odwołał ie BielKron 193v, 83, 196 [2 r.], 218; Heretykowie [...] Prżeto błędy šíeia/ ludzie zwodzą do roznych wiar SkarJedn 35, 306; MWilkHist D2; NiemObr 147.

»w bład (przy)wieść itp., w bład uwiedziony, zawiedziony, ku (od) błędu odwieść, przywieść« [szyk zmienny] (21): OpecŻyw 52; KromRozm II a2; KromRozm III B5v, G4, L6v; To máią Obrázy/ iż ludzi przywodzą w błędi KrowObr 116v; BielKron 11, 83v, 218; O nędzni ludkovey W ten bład tak záziedźieni GrzegRóżn Ov; RejPos 78v, 115v [2 r.]; KuczbKat 65; CzechRozm 48v, 69, 146, 204v; CzechEp 323; GrabowSet N3; WLádyfław będąc Chrztem przyozdobiony [...] Odwiódł poddáne od błędu pierwfzego KlonKr E3v.

»być wolen (od) błędu« [szyk zmienny] (4): Ktorego błędu ci wolni mogą być/ ktorzy wzywáiąc Bogá lámego/ wzywáią też Iezufá CzechRozm 199, A6v, 157v; áby kościoł powfzechny zázwfe miał Duchá prawdy/ a był wolen od wfzego błędu WujNT 375.

»w bład wpaść, upadać, wypadać« [szyk zmienny] (9): KromRozm II r4; KromRozm III A2; Kfiázetá iż mogą Lutera zwyciężyć [...] iefli tego nieuczynią iż w padną w bład wielki iáko Czechowie BielKron 198v; RejPosWiecz³ 96v; SkarJedn 145, 207; SkarŻyw 299; A ci fzátańfcy Hetmánowie [...] z błędu w

błąd iáko mowią/ ze dżdża pod rynnę wypadáią/ z Lutrowego woýłká do Kálwinowey roty *ReszList* 183.

Wyrażenia: »błąd nad błędy«: powyáda/ iż to błąd nádewłsýftkye błędy. *KromRozm I* 12.

»błąd heretycki, heretykow; heretykow błąd« (5 : 3): *SkarJedn* 53; *SkarŻyw* 31; *CzechEp* 262; Błędami haeretykow/ iákoby cierniem iákim/ fynowie kościoła Kátholickie⁸⁰ ze fnu fię obudzáią. *WujNT* 607, 164, 310; Dżisieýfzy Kálwiniftowie ftáre błędy heretyckie około tego wznawiaią. *SkarKaz* 607a, 276b.

»kacerski, kaczerza błąd; błąd kacerski« (9 : 9): *KromRozm I* [H3]v; *KromRozm II* 14, v4v; *OrzList* fv; *BiałKat* 363v; *WujJud* 51, 199v; *SkarJedn* 198, 209; *SkarŻyw* 58; ále wedlá kácerłkich błędow/ żydowłkich vporow/ wedle Tureckiego zuchwálftwá/ y wedla fámeo Lucyperá dekretow rozumieią. *ReszPrz* 53; gdyż w niey [*w konfesji*] nie máłz nic inłzego iedno ftárych kácerzow błędy *ReszPrz* 70, 39, 41, 107; *SarnStat* 119, 218, 220.

Szeregi: »błąd albo abuzus«: Yełli błąd yáki/ álbo abufus wkołcyeye. *KromRozm I* N3v marg.

»błąd i bałwochwalstwo; bałwochwalstwo i błąd« (3 : 3): *KrowObr* 194, 220; *WujJudConf* 243; Bo Rzym ze włzytkiego światá błędow y bałwochwálftwá wsię był názbierał *SkarŻyw* 600; *CzechEp* 80; *SkarKazSej* 679a.

»błąd i bluźnierstwo; bluźnierstwo i błąd« (5 : 1): gdyż tho o pánu Bogu mówić hániebny błąd y bluźnierłtwo iełt. *BiałKat* 216; *WujJud* A6; *CzechEp* 145, 173; *WujNT* 167, 602.

»błąd a (i) fałsz (fałszerstwo); fałsz a (i) błąd« (9 : 4): Boć prawdá prawdzye nye yełt przeciwna/ ále błąd á fáłz prawdzye. *KromRozm I* Fv, K2v; *MurzHist* C4v; *KromRozm II* 13; *KrowObr* 148v; *OrzRozm* K3v; *RejAp* 77v; IVDICIVM Albo. Rozłádek niektorych Kátholikow o Coⁿfessiey Sędomiarski[ey] Roku 1570 wydáney. W ktorym fie fáłze y błędy tey to Confessiey poprołtu pokázuią *WujJud kt*; *CzechRozm* 17v, 265; *WujNT przedm* 5, 9, s. 748.

»błąd i fałszna chwałá«: wałzą mową abo obecnoócią błędy i fałszné boże chfály/ pocwierdzácie *MurzHist* H3v.

»błąd ani (i) heretyctwo« (2): iż odłzczepieńłtwo od koócielney iednoóci/ bez wielkich błędow/ y heretyctwá y zbáwieniu łzkodliwych zabobonow/ być nie może. *SkarJedn* 342, 394.

»błąd i (a, abo) kacerstwo; kacerstwo i błąd« (22 : 7): *SekłWyzn* c3v, O4, O4v; *KromRozm I* G2, L4v; Abowim Philip/ Ozyánder/ Elácius Lutherowey náuki fye dżyerząc/ przedfye yeden drugyemu błąd y kácyrłtwo przypifuye *KromRozm III* C2; *KrowObr* A2v, 36, 41, 112v; *GrzegRóżn* G3v; *OrzQuin* T2v; *SarnUzn* A2v; *WujJud* A5, A7v, Bv, 2v, 16v, 19, 170v; *SkarJedn* 308, 342, 343; *SkarŻyw* A2; *ReszPrz* 27; która [*Biblia Brzeska*] iáko gładkoócią Polłkiewy mowy przechodzi Krákwófką/ ták iełt błędow y kácerłtwá pełná *WujNT przedm* 1, s. 762, 859; *SkarKaz* 40a.

»błąd i matactwo« (2): A ták fyn wietłzy iełt y zacnieýfzy niż Bog: [...] Ale to błąd y pewne máátctwo *CzechRozm* 64v; *SkarŻyw* 545.

»błąd i nieprawdá«: Ale błąd y nyeprawdá fłowki pyęknemi á lubyeżnemi przyłmáki ozdobyona y ocukrowána/ niż fye obaczyłz/ w łerce fye wkráda. *KromRozm I* N2v.

»nieumiejętnoóć i błąd«: Stąd nieumiejętnoóć y błędy bez końcá powłtaią/ gdy flepi flepe wodzą. *SkarJedn* 361.

»niewiara i błąd«: tylko tam jeden był y iest Kościół Rzymński/ do ktorego niewiara y błędy (iako ś. Cypryan piŕze) nigdy przyŕtępu mieć niemogły *WujJud* 121.

»błąd i (a) odszczepieństwo (odszczepienie); odszczepieństwo i (albo) błąd« (3 : 2): *KromRozm III E3*; *GliczKsiqż* L5v; *WujJud* 27, 242v; á vpominał ich/ áby vpor burzliwych á nie poŕufznych Grekow vznakwzy/ odŕzczepieńŕwá y błędow ich nie náŕłádowáli *SkarJedn* A4v.

»błąd i omyłka« (3): *KromRozm II c4v*; niechże łobie/ chceli obáczyć błąd y omyłkę łwoię/ czyta łwe Patrefy *CzechEp* 291, 103.

»błąd, (i) prawda; prawda a błąd« (2 : 1): Nie iestci rzecz áni powinność żadna Krolá Iego M. te wálze Confessie rozbierác/ y łędzić o wierze co błąd co prawdá *WujJud* 3v; *WujJudConf* 38v; *CzechEp* 94.

»błąd i sekta; sekta i błąd« (3 : 3): *WujJud* A4, 2; Przetoż brzydźimy łie wŕzyłtkiem i Sektámi y błędy Artemoná/ Mánicheufzow/ Wáłentinianow/ Cerdoná/ y Márcyánitow: *WujJudConf* 31, 29v, 73v, 129.

»błąd i ślepotá«: oprócz ktorego by nie miało być inŕzego Bogá będąc. Co iest wielki błąd y gruba ślepotá. *CzechEp* 286.

»błąd a (i) wátpliwość; wátpliwość i błąd« (2 : 1): *KromRozm II e*; Tym wátpliwołci y błędy okołó wyáry/ ktore przez wŕŕeteczne ludźye á kácyrze z poduŕŕczenya czártowŕkyego wnolŕone bywály zrażałó/ y zraża. *KromRozm III C4*, C4.

»błąd i wymysły; wymysły i; błąd« (2 : 1): Aby krzełciyánye wtym báśni żydowŕkich/ álbo błędow y wymyŕlow kácerŕkich [...] nyenáŕłádowáli. *KromRozm II dv*; *CzechEp* 44, 131.

»zła wiara i błąd«: czemułz dla iednego Artykułó zgodnego/ złá wiáre y błędy cudze przyumuieicie? *WujJud* 216v.

W przen (9) : przetomi łię niechce/ *furdos et mortuos frustra alloqui*, y z głuchymi y iuż w błędzie pomárłymi [*zatwardziałymi*] bez pożytku mowić. *CzechEp* 319, 183, 236; Przez tę gwiazdę ktora łpadłá z niebá/ ácz łię może rozumieé y dyabel/ ktory łpadłzy z niebá/ zá dopuŕŕczeniem Bożym dymy błędow z łtudnie/ y roie łzáránczy [...] wypuŕŕcza. *WujNT* 859.

Zwrot: »(na)pi(ja)ć się błędu, z błędem« (5): Bos łie był łnacz barzo napił Luczkych błędow/ a Czart kwapił Aby ćzię był tak wnich załtał *RejKup* ł3, q7; *KromRozm I M2v*; tu ná tem łwyecye nápiwłŕy łie odŕŕczepyeńŕwá álbo błędu zá inŕfemi Heretykámi iść myáł *GliczKsiqż* L5v; *CzechEp* 65.

α. O innych religiach lub wierzeniach (34) : Rzymiánie [...] Piłáli rzeczy vczone y mądre/ [...] á łámi w wielkim błędzie miełzkáli *BielKron* 25; to iest gdyby łwoich błędow ktore wam vŕtáwił fáłŕzywy prorok Machomet przełtał *BielKron* 254v, 24v, 25v, 46v, 139v, 254v, 459; á zá porázká pogáńŕká wyŕłzó by ták wiele tyłięcy Turkow/ Sárácenow/ z błędu/ á s ciemnołci Máchometowey *Górndworz* li4v, *ReszPrz* 44; *KlonKr* B4v; *SkarKaz* 518b.

Zwoty: »w błędzie być«: Látá 1387. Włádzisław Iágiełło Krol Polski/ nie chcąc áby Litwá dáley w błędzie byłá/ wezbráł łię do Litwy z młodá krolowá/ wzyáwłzy s łobá Arcybiskupá *BielKron* 381v.

»wpaść w błąd«: włzákże z nawodu pogan wpadł był w błąd/ to iest/ w łektę Mánicheow *BielKron* 160v.

Wyrażenia: »błąd pogański, poganow; pogański błąd« (16 : 1): *BielŻyw nlb* 13; á chcąc błąd poganfki iawny vkażać y wykorzenić/ przeto na onym miełtczu gdzie ogien vftawno goraiąci chwalon był, dał poftawić wielki ołtarz na cześć Panu Bogu. *MiechGlab* 87; *WróbŻołt* kk4v, kk5v, Kk6; *BielKron* 20; *SkarŻyw* 30, 208, 273, 398; *CzechEp* 79, 80; Przeciwno błędowi pogánow y Sáduceufzow [...] tu Páweł difputuie. *WujNT* 616 marg, 17; Naiáfnieyfzé Książę Páná Władyfłáwá Królá Polfkiégo [...] z pogánfkich błędów wywiódfzy/ zá Królá y Páná łobie wzięli. *SarnStat* 993, 8, 195.

»błąd stary« = *pogaństwo* (2): Nábyłam infzych fynow Kryftufowej wiary/ Co Krzeft święty przyięli/ zrzuciwfzy błąd ftary. *BielSat* G4v; wzywaiąc nas do towarzyftwa fpólnégo z ciémności błędu ftaré⁸⁰ przez przyięcie świętęy wiary prawdziwéy nas przyięli *SarnStat* 993.

»błąd turecki« = *mahometanizm*: Gdy tedy wierzyfz vmárłego/ przeciwiáfz się błędu Tureckiemu á náuce Máchometowéy *BialKat* 88v.

4. *Świadomie niewłaściwe postępowanie, oszustwo; vitium Modrz (36)* : Przedfie nam grzywny fmaćkuią Tenze dziś błąd co y łoni Káždy ná fwe fkrzydło goni A prze nász włafny pożytek Ginie pófpolity vżytek *RejRozpr* F4, C2v, D2, K3v; *RejJóz* G, G5, N5v, N6v; *RejKup* e5; *KromRozm I* D3; *Diar* 34; *BielKom* Dv, D6v, F3v; *RejWiz* 69, 74v, 77v, 102, 161v; *BielKron* 187; *KochZg* A3; *GórnDworz* E4v; *BielSat* D, H2; *RejZwierc* B4v, 245; *MycPrz I* B3v; *StryjWjaz* C4; *KochPs* 108; ODpuść prze Bóg Márfzałku: á fwégo vrzędu Nie rościągáy nádemną/ dla moiégo błędu. *KochMarsz* 153; *KochMRot* A3v, B4v; *ReszHoz* 128; Czwarci Ambitiofi kupuią vrzędy/ Skąd roftą w rzeczách ludzkich niepobożne błędy *KlonWor* 9.

Szeregi: »błąd i nierząd«: á przetoż też w Práwiech wiele przewrotności/ á w rzeczáchpófpolitych wiele fię błędow y nierządu náyduie. *ModrzBaz* 17.

»błąd i swawola«: oni ofobnymi fwymi namowami wiele błędu y fwey woley przez niekárność miedzy pófpolitym ludem náśiali. *BielKron* 204.

5. *Grzech; świadome przekraczanie nakazów i przepisów religijnych; error Mącz, Cn; delictum Calep; erratum Cn (152)* : A potym wołali ku bogu gdi byli w załmuceniu Czufz vznawfzy fwoy błąd. *WróbŻołt* kk5; *RejPs* 85v, 121, 141, 158, 215v; Bo jeffi mie wtim nierządzie Tak zaftanieś/ a wtem błądzie Strach mie twey fprawiedliwófczj *RejKup* p3v, b7, d3, d7v, F, N (14); *KromRozm I* D2v; *MurzHist* D2v; Kto nie dufa miłofierdzyu iego/ Ten fie z błędu nie wyplecie tego. *BielKom* G5; *GliczKsiąż* D7; Y dla tego ci złońnicy prze fwoy vporny błąd/ Nie powtáną miedzy wierne ná fprawiedliwy fąd *LubPs* Bv, B4v, G, I4, P5v, Z4v, bb, ccv; *BibRadz* 1.Reg 26 arg; s. 183d marg, *Eccli* 51/25; Albo tákież wzywac Bogá ná pomoc á wátpić w nim/ też to błąd *BielKron* 98, 98 [2 r.], 132v, 216v, 474; *Errorem expiare, Błąd fwóy odpokutować. Mącz* 301d, 176d; *SienLek* T4v; *RejPos* C4v, 143v; y dułze fwé fzátánowi zá obiátę dáiać/ w błędziéch rozlicznych miełzkaiąc *BialKat* 168v, 76; *BudBib I* 254a marg, *Prov* 19/27, *Eccli* 15/12; *MycPrz I* [D]v; *BudNT Iac* 5/20; *CzechRozm* 188v [2 r.], 267v; *Paprpán* R4; áby fię znał być człowiekiem: to ieft żwierzęciem poddánym błędom. *ModrzBaz* 101, 2 [2 r.]; *SkarJedn* 358; Wtymże cnotá zgáflá błędzie/ A nierządu pełno wlfzędzie. *KochPs* 79, 18, 73, 146, 180, 181; *SkarŻyw* 369; *CzechEp* 50, 78, 85, 139, 207, 233, 354; *ReszPrz* 35; *WerGość* 220 [2 r.]; *ArtKanc* B3v, K13, N14v, Q3v; *GrabowSet* Q [2 r.], S2, Tv, T4, X3, V3v; *LatHar*

601, 673; zápalili fię w fwey požądliwóści ieden ku drugiemu/ mężczyzná z mężczyzną frotę płodząc/ á zapłátę (fłuźną) błędu fwego ná łobie odnoľząc. *WujNT Rom* 1/27, s. 576, 655, *Eph* 4/14, 2.*Petr* 2/18; Iam grzeľzny y błędom podległy *SkarKaz* 515a, 382a; *CiekPotr* 48, 52; *SzarcRyt* A3v, C2v.

Zwoty: »w błędzie chodzić«: Zrządzenie [...] Dáło ludziem tu dwie drodze: Ktorzy ich nie dobrze wiedzą/ W błędzie wielkim záwždy chodzą. *BierEz* F.

»w błędzie umrzeć«: Tak wtym błędzie vmrzecz muľfe. *RejKup* g3.

»w bład wpaść, wpadać« (2): *SkarJedn* 309; A źli ludzie y zwodźce pomnożą fię w gorźze: w bład wpadáiać/ y drugie w bład wwodząc. *WujNT 2.Tim* 3/13.

»w bład (przy-, w-, za-)wieść; w bład (za)wiedziony« [szyk zmienny] (10): *RejKup* b8v, ee4v; *MurzNT Matth* 24/4, 5, 11; *Leop 2.Tim* 3/13; ábowiem duch cudzołóthwá w wiodł gi w bład *BibRadz Os* 4/13; Szczęśliwi ludzie/ ktorzy głoś páńkich trąb znáia: [...] W żadny bład niemogą być nigdy záwiedźieni *KochPs* 133; *ZawJeft* 35; *WujNT 2.Tim* 3/13. *Cf* »w bład wpadać«.

»z błędu wywieść« [szyk zmienny] (3): ktory nas wywiodłfy z błędu przywiodł ná roľkóľne páťwiľká vznánia y zbáwienia náľľego. *RejPs* 183; *RejKup* n7; *ArtKanc* D20.

Wyrażenia: »sprosny bład; bład sprostny« (2 : 1): *RejKup* O; *LubPs* P5; w ktorego [urzędu] poľfuźneľstwie byś był trwaľ/ nigdyby był w ták ľproľny bład nieprzyľzedł: kthory ták wielki ieft/ iżeś śmiaľ ná koniec ná przybythek Pána [...] twego/ ięzyk fwoy [...] podnieľć. *OrzList* c3. *Cf* »bład świata tego«.

»bład świata tego« (3):fwięci mieli ozdobić kroľstwo Pána Kriľtuľowe s. łowem iego/ á iáľ zátłoczyli ciemne błędi fwiátá tego. *LubPs* P5 *marg*; A ony cyemne ľproľne fwyátá tego błędy/ Muľfá vľtěpić wáľľey tu iáľności wľľedy. *LubPs* P5; *RejAp* 186.

»bładem uwikłany«: Pokaż miłofierdzie nam y wľzelkim ludziom w grzechách ponurzonym/ błędy rozlicznymi vwikłány *LatHar* 30.

»wielki bład« (2): Tento zakon zły grzechow/ duľfy zawydzdy przeciwy/ we wľľech fię członkach nayduie/ dobroć wnych każdá pľuie. [...] pľuie w nas każdy dobry rząd czynić wtym wielky bład. *SeklPieś* 31v; *SkarJedn* 357.

Szeregi: »bład, (a, albo, i) grzech; grzech, (a, i) bład« (8 : 4): Gdyż s krewkości káždy człek żywie w grzechu á w błędzye. *LubPs* cc3v; *BielKron* 176v; *RejAp* 186; *BiałKat* 363v; *ArtKanc* K3v, O16v, S4v; *LatHar* 567, 663, 674; *WujNT* 527; W czym potrzebá ná fię pierwey weyźrzyć/ ielli ty ľam w takim błędzie y grzechu nie leżyľz. *SkarKaz* 279a. *Cf* »bład świata tego«.

»bład i nierząd«: Dość miedzy chrześciány błędow y nierządow. *BielSen* 10.

»bład a upadek«: kto fię kolwiek obroći do Pána tego/ vznawľzy fię z omyľnego błędu á vpadku fwego/ iź fię Pan ľnádnie teź obroći do niego *RejAp* 14.

»bład, (i) występ(ek); występek a bład« (4 : 1): *GliczKsiąź* I2v; ále przedię białe głowy były/ to ieft/ źwierzętá słábe/ á ktore do błędu y do wyľtěpku (iáko Páweľ świádczy) ľkłonniefze ľą. *ModrzBaz* 49; *SkarŻyw* 457; *Calep* 301b; *WujNT* 529.

»błędy i zabobony; zabobony i błędy« (2 : 1): *KromRozm II* a2; ktorzy w ciemnościách zrodzeni/ [...] lubuią y ímákuią íobie/ w zwierzchownym pełnym błędow/ y zabobonow nabożeńítwie *NiemObr* 16, 72.

W przen (4) : *RejKup* g4v; *Nędzniku/* z twémi obietnicámi. Czarna mgłą błędu [!] cię zaślepiłá. *ZawJeft* 37, 37; A ia co dáley/ lepiej cién głęboki Błędow mych widzę; ktore gęfto iędzą Strwożone ferce wítáwiczná nędzą *SzarzRyt* A.

6. *Utrata panowania nad rozumem; głupie, nierozsądne postępowanie; deliramentum BartBydg, Mącz; error Mącz, Cn; furor Mącz* (44) : *MurzHist* E3; *GliczKsiąż* P2; Iż widziłz iż fwiát miełza rozmáite błędy/ A przed iego ízaleńítwem/ do niebá nie kędy. *RejWiz* 177v, 3v, 11, 29, 41, 46 (13); *Deliramentum, Błąd/* błáđenje rzeczą/ Szaleńítwo/ Głupítwo. *Mącz* 195c; Cum lacte nutricis errore suxisse videtur. Zda fie że fie wespółék s mlekiem błędu tego nápił. *Mącz* 428a; *SienLek* 14v; *RejAp* 200; A iż íámi ci pánowie ímyłowie íá fáłłzywi/ one theż fáłłzem á błędy nápełniá. *GórnDworz* Ll2; Gdzie przyłpiáte látá/ y tákowa miłość íámeý cudności/ nigdy ná ten błáđ/ á zámiełzanie głowy nie podwiedzie *GórnDworz* Mm4; *RejZwierc* 28v; *BudBib Ier* 10/15; *KochPs* 20; *KochFr* 109; *KochPieś* 27; *BielRozm* 23; Którému írogi błáđ íwé okowy Ná nogi włożył. A rozum zdrowy Odiáwłzy: ráđzi *ZawJeft* 29; *GrabowSet* X; *RybGęśli* Dv; *WitosłLut* A6.

Wyrażenia: »błąd głupich«: Przebiegłem wiele rzeczy rozumem/ chcąc náleść mądrość y rozum/ ábych poznał nielitość/ błázná/ błędy głupich *BielKron* 81.

»Wenusowy błáđ« = *szaleńítwo miłosne*: Bo co iest iż kto piłá Wenufowe błędy/ Kupidowe záłtrzały Paryfowe íády. *RejWiz* 5v.

Szeregi: »błąd i błáżeńítwo«: Obrociłem fie ábych ípátrzył mądrości/ błędow/ y błáżeńítwá/ y rzekłem w íobie: Coż iest człówek? *BielKron* 79v.

»szaleńítwo i błáđ« (2): Rozmyłáłem w fercu íwym/ [...] ábych theż wiedziáł złość ízaleńítwá y głupítwo błędu. *BibRadz Eccli* 7/26; *BielKron* 79.

a. *Oblęd, niepoczytalność; delirium, Murm, Mymer¹, BartBydg; dementia, fatuitas BartBydg* (8) : *Murm* 75; *Mymer¹* 38v; *BartBydg* 40 [2 r.]; Liłcie Bielonowe iedzone od ludzi/ błáđ á nieiakhie odelźcie od rozumu czyni. *FalZioł* 65c; *BielKron* 192v; Captus furore est, qui furit, Błąđ się go yáł szalenie. *Mącz* 35a.

Szereg: »błąđ albo szaleńítwo«: vczyńił fie ízalonym/ orał á íol íiáł/ gdy włýłzál o zbierániu Grekow do Troieý. Połáli do niego Pálámedá áby go námwiał ku teý potrzebie/ a wywiedziáł fie przyczyney iego błędu álbo ízaleńítwá. *BielKron* 56.

7. *Marność, ułomność, nieszczęście, los, wada; menda Mącz; error, vitium Cn* (28) : Iezu ienżes przez prošte ich wiary przepowiadanie/ z błędu ímierci Rodzay ludzki wyzwolił. *TarDuch* B2v; *RejJóz* G7, M4v; *RejKup* d6, e7v, f5; *GliczKsiąż* F4; *RejWiz* 92v, 123v, 124v; *Mącz* 215d; Ano íię nam dáły znác nie raz tákie rzády/ A wiele kroć Koronę záwodziły w błády. *RejZwierc* 249v, 236v, 237; *PaprPan* Ff4v; Włýztko prozno: mácamy gdzie miękceý w rzeczy/ A ono włýzdy ciśnie: błáđ wiek człowieczy. *KochTr* 3; O nielzczęłny ludzki błędzie/ ktoż kiedy ímierci zbędzie? *ArtKanc* R20; *BielRozm* 4; *Phil* S3; *GrabowSet* F4; (Puścił miedzy nie P. Bog Duchá wártogłowá/ y byli przyczyná błędow Egiptu/ w włýztkich ípráwách íáko pijáni.) *SkarKazSej* 675b; *KlonWor* 42; *SzarzRyt* C3v, D4v.

W przen (4) : Błąd (mogę rzec [pr]awiedliwie) Błąd iest człowiek: á co żywie/ Podobno to ku márnemu Snu nocnemu/ nieznácznemu. KochPs 57, 58 [2 r.].

8. [Błędzacy w sprawach wiary: Heretykiem go uczynią i rzeką mu: ten błąd nie wie, co czyni MurzNT 61 (Linde).]

***** Bez wystarczającego kontekstu (12) : Erratum, idem quod error, Chybá/ Błąd Grzech. Mącz 108b; Soloecismus per translationem, pro errore, Miałto błędu. Mącz 400a, 108a, 139d, 167b, 310c, 505c [2 r.]; Mendosus – Błedov pełen. Calep 651b, 372a, b, 651b.**

Synonimy: 1. manowiec; 2. chyba, chybiecie, fałsz, myłka, omyłka, uchybiecie; 3. abuzus, bałwochwalstwo, myłka, omyłka, heretyctwo, herezyja, kacerstwo, odszczepieństwo; 4. uchybiecie; 5. grzech, występke; 6. obłąd, szaleństwo.

Cf BŁADZENIE, BŁĘDLIWOŚĆ, BŁĘDNOŚĆ

DM